

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme

Güven Şeker* - İbrahim Sirkeci** - Çetin Arslan***

Özet: Uzun bir danışma sürecinin sonunda kapsamlı yeni Yabancılar Uluslararası Koruma Kanunu Nisan 2013'te kabul edilmiştir. Çalışma bu kanunun bireylerin korunması, ve gözetim altına alınmış göçmenlerin ve geri çevrilen sığınmacıların geri gönderilmesine etkilerini insan güvensizliği yaklaşımı ile incelemektedir. Yeni kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yeni kanun ile bütünsel, birleşik bir sistem oluşturarak olumlu bir adım atmıştır. Geri gönderme yeni kanun ile yeniden yapılandırılmıştır. Kanun sadece Türkiye'deki uygulama ve deneyimlere dayanarak değil, dünyadaki en iyi örneklerle göre yapılandırılmıştır. Dolayısıyla, genel olarak olumlu ve insani öncelikli bir yaklaşım sergilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, göç işletmesi, göç yönetimi, geri gönderme, göç

A General Review of Foreigners and International Protection Law

Abstract: Following a relatively long process of consultation, the new comprehensive law on foreigners and international protection came into force in April 2013. This study focuses on the implications of this law for the protection of individuals and the deportation of apprehended immigrants and refused asylum seekers from a human insecurity perspective. A unified system proposed by the new law, along with the newly created General Directorate of Migration, is a positive step. The deportation is restructured by the new law. It has been redesigned not only based on the practices and experiences in Turkey, but also based on the best practices around the world.

Key Words: Foreigners and International Protection Law; migration management; migration administration; deportation; immigration

GİRİŞ

Vatandaş olmayan bir kişinin ülkeye girerek/gelerek burada kalması olgusu, onun hukuki statüsünün belirli bir değerlendirmeye tabi tutulmasını zorunlu kılar. Kişinin ülkede bulunmasının yasal veya yasadışı olma durumunu ortaya koyacak bu değerlendirme; mevzuattaki birçok norm yanında; bu konuda kilit kavramlar haline gelen ikamet, vize, sığınma ve insani koruma kurallarını dikkate

*Doç. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, İ.İ.B.F, Kamu Yönetimi Bölümü, Uncubozköy Kampüsü,45030, Manisa/Türkiye.

** Prof. Dr., Regents Üniversitesi, İngiltere Ulus Ötesi Çalışmalar Merkezi Direktörlüğü, Inner Circle, Regent's Park, NW1 4NS, Londra/İngiltere.

*** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü, Ceza ve Ceza Mahkemesi Hukuku Anabilim Dalı, Beytepe/Ankara/Türkiye.

alır. Teknik idari/hukuki boyutu yanında sosyal ve ekonomik yönleriyle uzmanlık gerektiren bu sürecin iyi yönetilmesi, konuyla ilgili kavram ve kurumların uluslararası standartlara uygun şekilde kavranıp uygulanması, bu alanda sağlanacak başarının mihenk taşlarını oluşturur (Arslan, 2011: 357).

Coğrafi, ekonomik ve demografik yapısı başta olmak üzere birçok çekici faktör nedeni ile Türkiye açısından göç olgusu sürekli önemli bir gündem konusu olmuştur. Ancak bu alan Türkiye’de yıllardır ikincil mevzuat ile düzenlenmeye çalışılmış ve görevli kolluğun uygulamalarıyla kendi disiplini oluşturmuştur. Sistem, 04.04.2013 tarih ve 6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)*¹ yürürlüğe girmeden önce; 15.07.1950 tarih ve 5682 sayılı *Pasaport Kanunu (PK)*², 15.07.1950 tarih ve 5683 sayılı *Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun (YİSK)*³, 25.03.2005 tarihli *Başbakanlık Oluru* ile yürürlüğe giren *Türkiye’nin İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı* ve farklı tarihlerde merkez ve taşra teşkilatına gönderilen Emniyet Genel Müdürlüğü (Yabancılar, Hudut, İltica Daire Başkanlığı) değerlendirmelerini içeren iç yazışmalar/genelgeler eli ile sürdürülmekteydi. Dolayısıyla bu dönemde, alanda görev yapan kolluk görevlileri ile diğer paydaşların ilgili konularda referans olarak alacakları ciddi kaynaklar bulunmamaktaydı. 6458 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesi; konuya ilişkin tek elden ve istikrarlı bir uygulama sağlaması, bu bağlamda özellikle geri gönderme sürecinde kolluk güçleri arasında yaşanan tutarsız yaklaşımları bertaraf etmesi, yasadışı göçün uluslararası standartlara ve insan haklarına uygun şekilde yönetilmesine ortam oluşturması ve nihayet kurumsal bir göç yönetiminin gelişimine zemin hazırlaması bakımından önemli bir adımdır.

Çalışmada yasadışı göç konusu, 6458 sayılı kanun hükümleri çerçevesinde yeniden şekillenen *geri gönderme*⁴ kurumu ekseninde incelenmiştir. Ayrıca uluslararası uygulamalar göz önünde tutularak ve eski sisteme değinilerek bazı değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

¹ RG, 11.04.2013/28615.

² RG, 24.07.1950/7564.

³ RG, 24.07.1950/7564.

⁴ Geri gönderme, yurt dışı (hudut dışı) ve sınır dışı kavramlarını içermektedir. Yurt dışı (hudut dışı) (*removal process*) farklı sebeplerle ülkemize gelerek suçla karışan, idari ve adli açıdan sorunlu olduğu İçişleri Bakanlığı tarafından bildirilen, idari icaplara uymayan yabancıların haklarında yapılan adli ve/veya idari işlemler sonrasında ülkelerine (duruma göre geldikleri ülkeye veya gitmek istedikleri üçüncü ülkeye) çıkışlarının yabancılar polisi tarafından yapılması işlemidir.

Sınır dışı (*deportation process*) ise -her ne kadar sözlük anlamı olarak aynı ise de- uygulamada yabancıların sınır dışına çıkışlarının yapılarak bir daha ülkemize gelmelerine engel olacak tedbirlerin alınması olarak anlaşılmaktadır. Bu da sınır dışı kararı alınması olarak ifade edilmektedir. Yurt dışı kavramından farklılığı idari kısıtlama kararının alınarak yabancıların ülkeye gelecekte girmesinin önlenmesidir. Önceki mevzuatta hudut dışı ve sınır dışı konuları farklı şekillerde ele alınmış olsa da, YUKK (bkz. dördüncü bölüm “Sınır Dışı Etme” başlıklı madde. 52-60) ile artık bu iki kavramı içine alan “sınır dışı” kavramı kullanılmıştır

Türkiye’de Yasal ve Yasadışı Olmak, Geri Gönderme, Gözetim Altına Alma Faaliyetleri

YUKK tanımlar başlığı Madde 3/1 ile göçün ne olduğu ortaya konularak “Yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı” belirtilmiştir. Göç kavramı ulusal yasalar karşısında yabancı olarak kabul edilenlerin ülkeye yasal ya da yasadışı yollar ile giren, düzenli-düzensiz faaliyetleri, uluslararası koruma amaçlı erişim boyutlarını ifade eden geniş bakış açısı ile belirtilmiştir. Benzer şekilde çalışma konusu olan yasa dışı girişi Çiçekli (2009: 75), yabancıların kabul eden devlete yasal giriş için gerekli şartları yerine getirmeden sınır geçme fiili aynı zamanda düzensiz göç ve kayıt dışı yabancı olarak ifade etmektedir.

Türkiye’ye girmesi yasaklanmamış olan ve 5683 sayılı kanunun birinci maddesine göre ülkemize gelen yabancılar, kanunların getirdiği şartlar dâhilinde Türkiye’de ikamet ve seyahat hakkına sahiptir. Zira Anayasa’nın 23. maddesine göre, kişilerin sahip olduğu seyahat özgürlüğü sadece Türk vatandaşları için öngörülmüş olmayıp, yabancıları da kapsayan temel bir haktır. Bu hakkın kısıtlanması Türk vatandaşları için mümkün değilken, yabancıların sınır dışı edilebileceği kuralı getirilerek, yabancılar için kısıtlama öngörülebileceği benimsenmiştir. Anayasa’da, seyahat özgürlüğü yabancıları da içine alacak şekilde geniş olarak belirtmiştir. Bu hakkın Türk vatandaşları için kısıtlanması/men edilmesi söz konusu değildir. Maddenin ikinci fıkrasında vatandaşların sınır dışı edilemeyeceği ve ülkeye giriş hakkının sınırlandırılmayacağı düzenlenerek, yabancılar ile vatandaşlar arasında eşitlik ilkesi açısından farklı bir düzenleme getirilmiştir. Aynı zamanda Anayasanın 16. maddesi, yabancıların temel hak ve özgürlüklerinin, milletlerarası hukuka uygun olarak, kanunla sınırlandırılabilmesi konusunu da düzenlemiştir. Dolayısıyla, Anayasa’ya dayalı olarak yabancıların özel durumuna göre düzenlemelerin yapılmasına dayanak sağlanmıştır.

Ayrıca Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası ikincil sözleşmelerden Avrupa İkamet Sözleşmesi’nin ilk üç maddesi ile ülkeye giriş, ikamet, dolaşım, sınır dışı, adil yargılanma gibi yabancıların bir ülkeye gittiğinde ve/veya gitmeye çalıştığında ilgili ülkenin gerekli çerçeve yapısı ortaya konulmuştur. Özellikle üçüncü maddesinde, ülkede 10 yıldan fazla ikamet eden kişiler ile ilgili karar alırken hassas davranılması gerekliliği belirtilmiştir. Dolayısı ile ulusal ve uluslararası hukukun göç özneleri olan yabancı ile ilgili geniş bir özgürlük ve denge alanı ortaya koymuş olduğu görülmektedir.

Geri Gönderme Faaliyeti

Türkiye'ye gelen yabancıların milli güvenlik aleyhine faaliyet göstermemeleri ve yasalara göre suç sayılan davranışlar içine girmemeleri gerekmektedir. Aksi halde Türkiye'de suç işlediği sabit olan yabancıların, haklarında gerekli adli ve/veya idari işlemlerin uygulanması sonrası yurtdışına çıkışları adli ve idari olarak yasaklanmamış olması halinde, gerekli belgeleri (pasaport, seyahat belgesi, vize gibi) temin edilerek çıkış işlemi yapılır (Arslan, 2011: 360).

Ancak çıkış işlemleri sürecine gelmeden önce yabancı ile ilgili bulunduğu durumun tespitinin yapılması gerekir. Bir ülkede yasal ve yasadışı olma çok farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda yasadışı göç kavramında konunun özne boyutlu mu (yasadışı göçmen mi), yoksa eylem boyutlu (yasadışı sınır geçişi mi) olduğu üzerinde tartışılmaktadır. Bu tartışmalar ışığında konuya farklı (insan hakları, hukuk, ülke güvenliği, sınır ihlali, hak arama süreçleri...) açılardan yaklaşılmaktadır. Konu ile ilgili olarak Jandl (2004)'ün sınıflandırmasından yararlanılarak göç ile ülkeye giriş çalışma konuları ele alınarak, iki boyutlu, sekiz olasılıklı (ikamet, ülkeye giriş, çalışma durumlarına göre) bir tablo (Tablo 1) oluşturulmuştur.

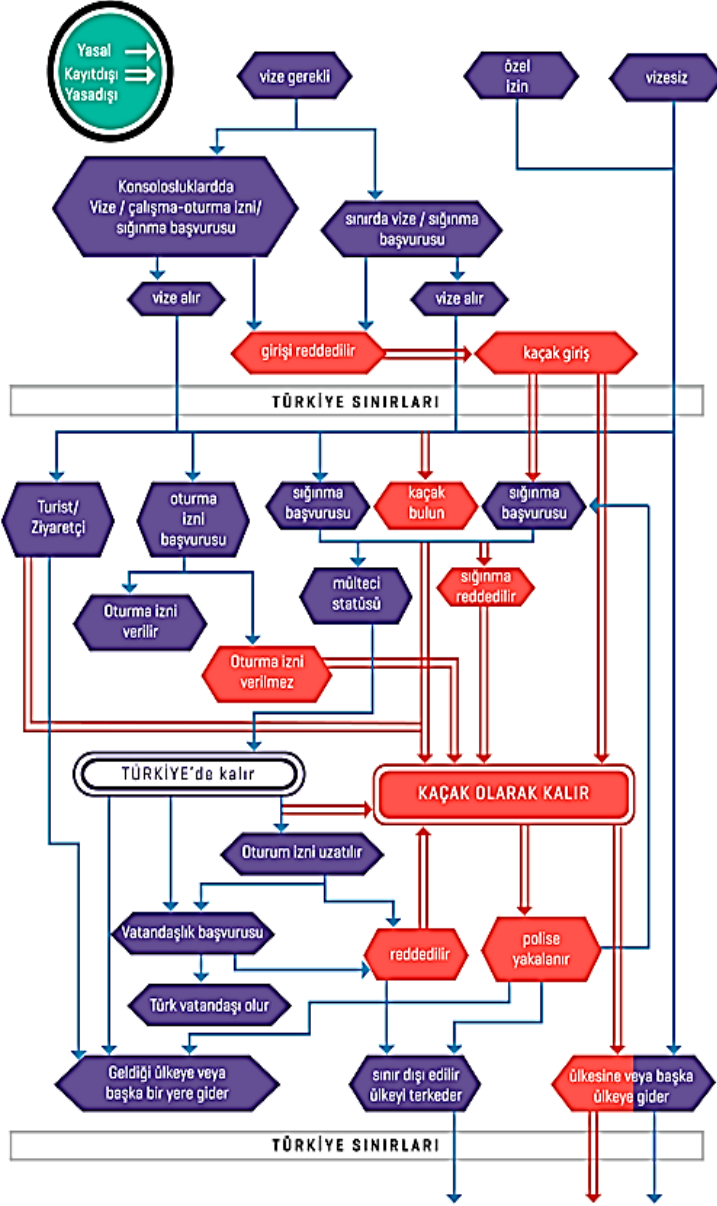
Tablo 1. Yasadışı Göçün Çalışma, Giriş ve İkamet Ekseninde Sınıflandırılması

		İkamet Durumu	
		Yasal ikamet	Yasa dışı ikamet
Ülkeye Giriş Durumu	Yasal giriş	Yasal çalışma	Yasa dışı çalışma
	Yasa dışı giriş	Yasa dışı çalışma	Yasa dışı çalışma

Kaynak: (Jandl, 2004: 142)

Tablo 1'de ortaya konulduğu gibi göç edilen ülkede göçmenin ikamet ve giriş şekillerine göre yasal ve/veya yasadışı giriş ve yasal ve/veya yasadışı ikamet durumları bulunmaktadır. Bu durumlar idare tarafından göz önüne alınarak gerçek hayatta iş ve işlemler uygulanmaktadır. Tablo 1'de ortaya konulan göçün ülkedeki durumu ile ilgili YUKK ve ilgili mevzuat açısından Tablo 2 ile yasal, kayıt dışı, yasa dışı durumu belirten durum ortaya konulmuştur.

Tablo 2. Türkiye’de Göçün Mevzuat Açısından Yasal, Kayıt Dışı, Yasadışı Durumu

Örneğin, Birleşik Krallık'da 2000'li yıllarda yabancı hareketliliğinin nedeni olarak; vize ihlali, geçici sığınmacılığı kabul olmamış sığınmacıların yasadışı ülkede bulunmaları gösterilmiştir (Kovacheva vd., 2010: 1-3). Benzer şekilde Türkiye'de Van ili örneğinde görüldüğü gibi, 1995 - 2012 yılları arasında 13.389 geçici sığınmacı başvurusu alınmış ve aynı sürede sadece 174 sığınmacı sınır dışı edilirken, 3.513 geçici sığınmacının (toplam sayının %25'ine tekabül etmektedir) ilden ayrılarak kayıp oldukları görülmektedir. Kayıp olarak görülen geçici sığınmacıların üçüncü ülkelere gidebilmek için ayrıldıkları düşünülse de, en azından bu süreçte ülke içinde farklı yerlerde ülke içi hareketlilik içinde oldukları anlaşılmaktadır.

İlgili kanunlara göre istenmeyen ve menşe ülkesine geri gönderilmesi gereken/gönderilecek yabancılar ülkeden sınır dışı edilirler. Sınır dışı sadece gerçek suç ile ilgili olmayabilir (hırsızlık, dolandırıcılık, mala veya cana zarar vb.); ülke sınırlarının izinsiz olarak geçilmesi de suç olarak değerlendirilmeye⁵ yeterlidir. Sınır dışı etme, ülkeler açısından yabancılar ile ilgili idari bir uygulama olarak ortaya çıkmaktadır.

Bir sosyal ve idari gerçeklik olarak geri gönderme konusunda gri bölgeler bulunmaktadır. Verilere bakıldığında değerlendirilmesi gereken bu gri bölgelerden birisi de, geri gönderme konusunda pek dikkate alınmayan geçerli belgeleri olmadan göç etmiş çocuklar ve çocuklu aileler olduğu bilinmektedir (Bernhard vd., 2007: 102). Ayrıca Türkiye'de yasal olmayan şekilde ülkeye giren ve yakalanan kişiler ile ilgili polis kayıt sistemi bulunmakla birlikte, ülkede olması muhtemel yasadışı göçmenlerin sayısal durumları ile ilgili gerçeğe yakın tahmin yapabilecek araçlar henüz geliştirilmemiştir. Gerçeğe yakın şekilde ne kadar göçmenin var olduğunun bilinmesi devlet açısından önemlidir. Bu alanda faaliyet gösteren ve/veya gösterebilecek farklı kurumların da (sağlık kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları vb.) erişimine açık genel sayısal durumu belirtici bilgi teknolojileri kullanılarak, enformasyon çalışmaları yapılarak, gerekli bilgilenmenin sağlanmasının anlamlı olduğu söylenebilir.

Gözetim Altına Alma

Genel olarak dünyada herhangi bir nedenden dolayı göçmenlerin (yasal ve/veya yasadışı) gözetim altına alınması⁶ göç ile mücadele/kontrol/devlet bas-

⁵ Bu konuda farklı disiplinler arasında (sosyal bilimler ve hukuk gibi) tartışmalar devam etmektedir (bkz. Schuck ve Williams, 1999; Dent, 2002; Chavez, 2008; Sampson, 2008) .

⁶ Gözaltına alma ibaresi hukuki tedbirleri içeren bir kavramdır. Kolluğun suç ile ilgili şüphesini içeren kolluk uygulaması olarak nezarethane diye adlandırılan yerler suç ile alakalı olan veya şüpheli şahısların konulduğu kısa süreli koruma tedbirlerini içermekte ise de gözetim altına alma kavramı temelde ceza hukukundaki zarar odaklı suçlardan farklı göç süreci ile ilgili ortaya çıkan konulara göre suç, idari, adli kabul edilemez hareket, faaliyet olarak kabul edilen yabancılar konusunda görev yapan kolluk ve/veya idari görevlilerce yabancının süresi kanunlar ile belirlenen aralıklarda gözaltına almaya göre daha hafif olması beklenen (haberleşme imkânları olan, tedbir uygulanması sürecinde tedbirin uygulandığı nispeten daha büyük alanda serbest dolaşma hakkı olan, farklı ziyaretçilerin ziyaret etme şansı olan yerdir) idari koruma tedbiridir.

kısı altında tutma alanında yükselen bir tercih durumu olarak ortaya çıkmaktadır. ‘Göçmen gözetim altı’ kavramı, ülkeye yasal ve/veya yasadışı yollardan giren ancak idari/adli farklı nedenlerden dolayı yasal düzenlemeler ileri sürülerek kolluğun yapmış olduğu idari ve adli gözetim altı ve/veya gözetim altına alma işlemini ifade etmektedir. Liberal demokratik ülkelerde göçmen gözetim altı işleminin farklı şekilleri uygulanmaktadır. Göçmen gözetim altı işlemi ülke içinde ve ülke hükümlerlik alanları dışında idari tespitlere göre kolluk görevlileri aracılığı ile sınır dışı edilmeden önce sınırda ve/veya sınıra gitme yolunda bir kısıtlama tedbiri olarak uygulanmaktadır. Kendi süreci içinde genellikle farklı değişime uğramadan yerine getirilen, idari güç olarak kullanılan göçmen gözetim altılarının birçoğunda yabancı, göçmenlik ile ilgili suçlarla suçlanmaz. Başka bir ifade ile, gözetim altı işlemi göçmenin amaçlarını anlamak için yapılır, bundan dolayı daha ileri yasal doğrulamaya ihtiyaç duyulmaz. Yapılan idari gözetim altı faaliyetine göçmen açısından bakıldığında, devletin göç sürecinde göçmen ile ilgili ortaya çıkan veya çıkabilecek yasa dışılığın çözülmesini bekleme faaliyeti olarak ifade edilebilir. Eğer bu durumdaki aktör geçici sığınmacı ise; geçici sığınmacının değerlendirme sürecinde halen kabul edilmediği, durumu belirsizliğini koruduğu sürece (bazı ülkelerin hukuklarındaki en son zaman süresine göre değişen bazen günler, haftalar, aylar ve hata yıllar süren süreç) gözetim altında kalabildiği görülmektedir. Uluslararası hukuk kurallarına göre, gözetim altının; konusunda orantılı, aracı olmadan çözülebilen, hukuki bir yapıda olan uygulama olması şart koşulan gereklilikler olarak ortaya çıkmaktadır. Gözetim altı süreci bu standartlara genelde uymadığından çalışmalarda da gözetim altı süreci zayıf şekilde ele alınmaktadır. Ayrıca göçmenlerin gözetim altılarını takip eden resmi ve sivil yapılar nadir olarak bulunmakta ve var olan bu yapıların neler yaptığını izlemek çok zor olduğu gibi, bir standart da bulunmamaktadır. Göç ile karşılaşan ülkeler sürekli göç nedeni ile yasal ve/veya yasadışı göçü gözetim altı süreciyle başlayan yollarla kontrol etmeye çalışmaktadır. Farklı ülkelerin göçmen gözetim altı yapma durumlarında alanda yapacakları hukuki düzenlemeler vatandaşlara göre dezavantajlı bir durumda olan göçmen açısından insan haklarına uygun özellikle temel haklar boyutunda dengeli düzenlemeler yapılması beklenebilir (Silverman ve Massa, 2012: 677). Çoğunlukla bulunduğu ülkenin vatandaşı olmayan, sınır dışını bekleyen kişi kendi kendini savunma yeteneği olmadığından, savunma yapamaz (Klepps, 2012: 545). Bu durumda olan göçmenlerin insan hakları değerlerine uygun şekilde hukuki destek almaları beklenir.

Karşılaştırmalı Yasadışı Göç İdari Faaliyeti

Ögesi insan olduğundan kimi zaman çok sıkıntılı ve zor geçen bu sürecin ulusal ve uluslararası farklı boyut ve örneklerinin ortaya konulması sürecin daha iyi anlaşılabilir ve değerlendirilebilmesi fırsatını sağlayabilecektir. Özellikle bu bölümde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere’de varolan uygulamaları dikkate alarak göç idari faaliyetinin üç alanını ele alacağız: barındırma, geri gönderme ve geri gönderme alanında özel güvenliğin kullanılması. Daha sonra bu alanlarda yeni kanun çerçevesinde öngörülen uygulamalar ele alınacaktır.

Avrupa ülkelerinde göçmen geri gönderme merkezlerinde tutulma süreleri ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin; Portekiz’de dokümanları olmayan göçmenler en fazla 60 gün tutulabilirken, Malta’da aynı sınıflandırmada tutulan göçmenler 18 aya kadar tutulmaktadırlar. İsveç ve Birleşik Krallık’ta kanunda belirli bir zaman belirtilmemiştir. Göçmen kendi davasında belli durumlara göre (doğru belgeleri sağlaması, sığınmacılık süresinin uzunluğu, itiraz davalarının sonlanması gibi) geri gönderme merkezinde barındırılabilir (JRS-E, 2013).

Birleşik Krallık’ta varolan düzenlemelerde, göçmenlerin sığınmacılık iddialarına uygun kabul edilebilir, sığınmacılık iddiasına dayanan durumun ne olduğu tam olarak ortaya konulmamışken, “kaçma riski bulunduğu, hızlı süreçte işleyen sığınmacı işlemi varken ve geçersiz sığınmacı başvurusu tespit edildiğinde” (Home Office Statistical Bulletin, 2010) geri gönderme süreçlerinin işlendiği görülmektedir. Yapılan çalışmadan elde edilen bilgilere dayanılarak geri gönderme sistemi içine alınan kişiler ile ilgili karar alma süreçlerinin rasyonel, sistematik ya da adil olmadığı görülmektedir (Klein ve Williams, 2012: 742).

Birleşik Krallık’ta kolluğun gözetimi altında bulunan göçmenler ülkeden gönderilemeyen, ülkede bulunan kolluk bürokrasisi yönünden en problemlili insanlar olarak görülmektedir. Gözetim altındaki göçmenler hem idarenin geri gönderme, adli işlem gibi tehditleri hem de göçmenin bireysel zayıflıkları ile beraber belirsiz bir boşluk durumunda aşırı devlet gücünün uygulandığı bir alanda bulunurlar (Griffiths, 2012: 715). Birleşik Krallık’ta göç gözetim altı ve hapis sistemleri birbirleri ile bağı olmayan iki sistem olarak işlevini sürdürmektedir. İngiliz İçişleri Bakanlığı, yasadışı göçmen olarak tespit edilenler ve geçici sığınmacılığı kabul olmayanlar için sınır dışı işlemi uygulanması durumlarında ivedilikle bu tür işlemlerin gerçekleştirilmesini istemektedir. Uygulamada geri gönderilecek yabancıların aynı sınır dışı edilme süreçleri ile karşılaştığı düşü-

⁷ 2008/115/EC sayı ve 16 Aralık 2008 tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi Dördüncü bölüm, sınır dışı amaçlı gözetim altı başlıklı 15. maddesi 5 ve 6. paragrafında gözetim altının üye ülkelerde belirli süreç içinde olması ve altı ayı geçmemesi gerektiği belirtilerek, bu sürenin makul gerekçeler ile (üçüncü ülke ile iletişim eksikliği, belge gelmemesi gibi...) en fazla 12 ay daha uzatılabileceği, toplam makul gerekçeler ile milli kanunlarda yapılacak düzenlemelerin 18 aya kadar sürebileceği belirtilmektedir. (Erişim:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:348:0098:0107:EN:pdf>, (E.T. 05. 06. 2013).

nülmektedir, dolayısıyla süreçlerde zaman uzamakta ise de nadiren bireysel olarak sosyal tehdit olarak algılanan (ulusal güvenlikle ilişkili olan suçları işleyenler) yabancıların sınır dışı işlemleri kısa zamanda gerçekleşmektedir. Geriye kalan gruplar; beklenenden fazla kalanlar, geçici sığınmacılığı kabul edilmeyenler, normal süreç içinde işleyen “idari geri gönderme” ile karşılaşırlar (Sutton ve Vigneswaran, 2011: 634).

2009 yılında Birleşik Krallık'ta 28.000 göçmen geri gönderme merkezlerine alınırken, 2010 yılında 26.000 göçmen gözetim altında tutulmaktadır. 2011 yılında Birleşik Krallık'ta gözetim altında tutulan göçmen profiline genel olarak bakıldığında bekâr, azınlık etnik gruplardan, göçmenlik süreci içinde geçici sığınmacılığa başvuran göçmenlerden oluştuğu görülmüştür. 2012 yılında daha önceden bu konuda dikkatli olunacağına dair verilen resmi sözlere rağmen az sayıda olsa da aileleri ile birlikte olan çocukların da gözetim altında tutulduğu bilinmektedir (Silverman ve Massa, 2012: 679).

ABD'de devletin egemenliği, neoliberal küresel güç olma bakış açısı ile algılanarak ele alınır. Geri gönderme kapasitesinin, devletin vatandaş ve topraklarını koruma kapasitesinin belirticisi olduğu kabul edilmektedir (Anderson vd., 2011; Peutz - De Genova 2010). Kısaca sistem içinde ön kabullere uygun olarak ülke geri gönderme tercihleri şekillenmektedir (Homeland Security, 2012). Yüksek sayıda geri gönderme işleminin olmasının uygulamalarda hataların ortaya çıkmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Nitekim sınır dışı konusu problemlili bir alandır, özellikle bu problemler arasında sınır dışının ekonomik maliyeti, kamunun bazı sınıflardaki göçmenlere (çocuklar gibi) insan hakları uygulamaları, coğrafi değerlendirmeler, geri dönenleri almada isteksiz menşe ülkeler, geri gönderme alanında boşluk oluşturan faktörler olarak ortaya konulur (Koser, 2005; Bloch ve Schuster, 2005; Ruhs ve Anderson, 2006).

ABD'de 1950 ve 1995 yılları arasında yıllık ortalama sınır dışı sayısı 21.000'den az olmaktadır. 1996 yılında sayı 69.680'e, 2001 yılında 189.000, 2003 yılında üç katından fazla artarak 211.000'e, 2007 yılı 300.000, 2011 yılında 396.000 (Homeland Security, 2012) üzerine çıkmıştır. Bu durumun nedeni yaşanan hukuki değişimler ile suç olarak kabul edilen fiillerin artması sonrası göçmenlerin geri gönderme merkezlerine alınması durumlarının ortaya çıkması olarak belirtilmektedir (Goodman, 2011: 66). Fialho (2012: 70), ABD'nin dünyanın en büyük kapasiteli göçmen geri gönderme merkezlerine sahip olduğunu belirtmiştir. Bu büyük yapının yıllık bütçesi de büyük miktarlara ulaşmıştır, 2010 yılı itibari ile gözetim altında tutulan yabancıların yaklaşık olarak yıllık maliyetlerinin 1.77 milyar dolar civarında olduğu ortaya konulmuştur. Yabancı kavramı içinde yasal olarak bekleme süresinden daha uzun süre kalanlar, geçici sığınmacılar bulunmaktadır, bu gruplar geri gönderme merkezlerinde haftalar, aylar ve bazen yıllarca kalabilmektedir. 2009 yılında yabancıların %95'i dört ay içinde serbest bırakılırken, yaklaşık 2.100 yabancıların bir yıl veya daha uzun sü-

relerde tutulmuş olduğu belirtilmiştir. Ülkenin büyüklüğü açısından 2.100 sayısı çok fazla bir sayı gibi görünmeyebilir, ancak bunun bir kısmı geri gönderme merkezlerinde beş yıldan fazla kalmakta olan göçmenlerden oluşmaktadır. Ayrıca ABD’ de özellikle geri gönderme merkezlerinde uzun süreli tutulan şahıslarda, ailelerinde ve onlarla ilişkisi olan daha geniş gruplarda psikolojik, sosyal ve ekonomik problemler ortaya çıkmaktadır (Fialho, 2012: 89).

Süreç içinde ülkeler göç hukuku ve işlemlerini giderek karmaşık hale getirmiştir. Bu durumun sonucu olarak kamusal alanlarda geçerli dokümanı olmayan göçmenlerle sıklıkla karşılaşıldığı, göç kontrolü ve mücadelesinin zorlaştığı, yasal ve yasadışı göçmenler arasında açık bir ayırımın yapılamadığı bir durum ortaya çıkmıştır (Anderson vd., 2011; Bosniak, 2006; Paoletti, 2010). Bu süreçler içinde bazı ülkeler ise kendi açılarından faydacı bir yaklaşım ile kamuya zarar verme potansiyeli olan, bireysel dokümanı olmayan göçmenler ile sınırlı hukuki araçlara dayanarak mücadele etme yolunu tercih etmektedir. Ayrıca ülkede bulunabilmek için yasal belgeleri tam olan ancak hukuki düzenlemelere göre bulunduğu durumu uygun olmayan göçmenler varsa ve bunlar kamu güvenliğine tehdit olarak algılanıyorsa, bunların sınır dışı edilmesi ile ilgilenmektedirler (Homeland Security, 2012: 32).

Göçmen geri gönderme merkezlerinin bağlı olduğu sistemler, finansal etkiler, göçmenlerin suça karışması nedenleri ile daha dikkatli ve duyarlı çalışma, kurumsallaşma, sistemin takviye edilmesi gibi gerekçeler ile geliştirilmektedir. Aynı zamanda yaygın ve küresel göç üzerinde kontrol stratejisini tercih eden devletlerin, egemenlik alanındaki göç ile ilgili toplum hayatında yapılan idari ve hukuki sınırlamalarda yeni şekil ve tercihlerin kullanılması, kendine özel mantık ve ceza araçları, göç geri gönderme merkezleri aracılığı ile sağlamaktadır. Bu nedenlerden dolayı göçmen geri gönderme merkezleri ve buralarda barındırılma işlemi özel dikkat gösterilmesi gereken bir alan olarak ortaya çıkmaktadır (Silverman ve Massa, 2012: 681). Kısaca geri gönderme merkezlerindeki uygulama ve bu alanlara kabul sistemleri önemlidir, bu alandaki olumlu ve olumsuz uygulamalar ülkeye göç, ülke saygınlığı, dış politika, insan hakları gibi farklı farklı alanları ilgilendirmektedir.

Yeni Kanuna Göre Türkiye’de İdari İşlem Sürecinde Barındırma

Bir gözetim altına alma işlemi olan yabancının barındırılması durumu; “Memleket dışına çıkarılmalarına karar verilip de pasaport tedarik edemediklerinden veya başka sebeplerden dolayı Türkiye’yi terk etmeyenler İçişleri Bakanlığının göstereceği yerde oturmaya mecburdurlar” (YİSK madde 23) hükmüne göre yerine getirilmekteydi. Ancak kanunda belirtilen sürece tabi olan yasadışı göçmenler ikincil mevzuattaki hükümlere göre barındırma işlemine tabi tutulmaktaydı. 29.04.1983 tarih ve 18.032 sayılı Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği (MMY) ve yönetmeliğe dayalı “Yasa Dışı Göçle Mücadele” konulu

19.03.2010 tarih 632 sayılı genelge ile “Yasa Dışı Göçmenlerin Yakalanmasını Müteakip Yapılacak İşlemler” başlığı altında “yasa dışı göçmenlerin adli işlemleri tamamlandıktan sonra, sınır dışı işlemleri tamamlanıncaya kadar geri gönderme merkezlerinde barındırılması asıldır” şeklinde düzenleme yapılmıştır. Ayrıca 15.07.1961 tarihli ve 10855 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren polis ve jandarmanın illerde ve merkezde hudut görevini içeren protokolüne dayalı olarak İl Emniyet Müdürlükleri Yabancılar/Pasaport- Şube Müdürlüklerine yabancıların teslim işleminin devam edilmesi genelgelerine göre idari gözetim altına alma işlemi uygulanmaktaydı. İlgili genelgede yakalanan yasa dışı göçmenlerin, adli işlemlerinin yakalayan birim tarafından yerine getirilmesi, ancak Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın kara teşkilatlanmasındaki yetersizlikleri ve yasa dışı göçle mücadelenin güvenlik birimlerince topyekûn bir mücadeleyi zorunlu kıldığı hususları da göz önünde bulundurulmuştur. Sahil Güvenlik Komutanlığı birimlerince yakalanan yasa dışı göçmenlerin, yakalama tutanağı, belirlenebilen kimlik bilgilerini içeren isim listeleri ve fotoğrafları ile el konulan eşyalarıyla ilgili tutanaklarıyla birlikte adli işlemlerin yapılacağı ilçe merkezinde cumhuriyet savcısının belirleyeceği genel kolluk birimine tutanakla teslim edileceği belirtilmiştir. Karadaki güvenlik birimleri (emniyet ve jandarma) tarafından yürütülecek adli işlemler ve adli makamlara sevk edilmeleri sürecinde personel takviyesi, sağlık işlemleri, ulaştırma, yer ve tercüman temini dâhil mümkün olan en üst seviyede koordinasyon ve işbirliğinin tesis edilerek gerekli kolaylığın sağlanması mülki idare amirlerince temin edilmesi ön görülmüştür.

MMY'ye göre barındırılan yasadışı göçmenler hakkında yürürlüğe konulan genelge ile⁸ “geri gönderme merkezi” olarak adlandırılacak, en az elli (50) kişilik kapasite oluşturulması gerektiği, kapasitesi yetersiz yerlerdeki yasadışı göçmenlerin diğer illere aktarılması belirtilmiştir. Genelge yayını sonrasında “Geri Gönderme Merkezlerinin Sahip Olması Gereken Fiziksel Koşullar ile Bu Merkezlerdeki Uygulamalara İlişkin Temel Esaslara” uygun bir yönerge hazırlanması, bu yönergede istatistikî olarak tutulacak/düzenlenecek sayıların belirtilmesi ve merkezlerin denetlenmesi konularının bulunması ile ilgili çalışmalar yapılması istenilmiştir. Ayrıca genelge yeni yönergenin hazırlanması sürecinde geri gönderme merkezi olarak ifade edilen merkezlerdeki koşullar, uygulamalar konusunda genel çerçeveyi belirtmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan bu genelge idari alandaki eksikliklerin giderilmesi açısından YUKK'un çıkış tarihine kadar kolluk içindeki tartışmalı geri gönderme faaliyetinin belli oranlarda düzene girmesine yardımcı olmuştur.

⁸ İçişleri Bakanlığı 19.03.2010 tarih Yasa Dışı Göçle Mücadele konulu B.050.ÖKM.0000.11-12/632 sayılı genelge yazısı.

YUKK sınır dışı etmek üzere idari gözetim ve süresi madde 57 ve 58 ile geri gönderme konusu açıklığa kavuşturularak bu konu ile ilgili alan düzenlenmiş, ayrıca konunun detaylarının yönetmelik ile düzenleneceği ortaya konulmuştur.

6458 sayılı YUKK'un sınır dışı etmek üzere idari gözetim ve süresi başlıklı madde 57 üçüncü paragrafında geri gönderme merkezlerindeki idari gözetim süresinin altı ayı geçemeyeceği, en fazla bir kez altı ay daha uzatılabileceği belirtilmiştir. Yine aynı maddenin dördüncü paragrafında, idari gözetimin valilik tarafından her ay değerlendirilmesi gerek görülmezse idari gözetimin sonlandırılması ve yabancıların belirli bir yerde ikameti, belirlenecek şekil ve süreler ile bildirim yükümlülükleri düzenlenmiştir. Bu konuda uygulamalar 6458 sayılı kanunun ikincil mevzuat düzenlemeleri ile ortaya çıkacaktır. Ancak, halen Türkiye'de yasa dışı göçe konu olmuş yabancılardan sınır dışı edilecekleri ülkeden çıkarılma işlemleri her zaman öngörülen süreler içerisinde gerçekleştirilememektedir. Bunun yanında ülkede olduğu kadar tüm dünyada var olan farklı nedenler hala varlığını korumaktadır ki bu sorunun en önemli nedenleri;

- Yasa dışı göçmenlerin tamamına yakınında pasaport veya pasaport yerine geçerli olabilecek bir belgenin bulunmayışı,
- Kaynak ülke durumunda olan ülkelerin Türkiye'de diplomatik temsilciliklerinin olmayışı,
- Temsilcilikleri olsa dahi bu tür belgelerin temin edilmesinin çeşitli nedenlerle çok uzun sürmesi veya hiç mümkün olmamasıdır.

Bu durumda, söz konusu yabancıların ülke içinde salıverilmeleri kamu düzeni ve kamu esenliği açısından sakıncaların ortaya çıkabileceği korumacı bakış açısı ile yaklaşıldığında görülse de, insani boyutlu farklı çözümlerin ortaya konulması önemlidir. Bu nedenle 6458 sayılı kanununun profesyonel şekilde uygulanması yolu ile insan haklarına ve kamu düzenine uygun sonuçların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

Gerçekte 6458 sayılı kanunun geri gönderme merkezleri ile ilgili madde 58, 59 ve 60, geniş şekilde konuyu ele alarak, geri gönderme faaliyetinin bugünü ve yarını ile ilgili düzenlemeler ortaya koymuştur. Merkezlerin, bakanlık tarafından işletilmesi ile birlikte bu faaliyetin kamu, özel, sivil toplum kuruluşu veya her ikisinin birlikteliğinde uzman eller tarafından işletilebileceğini bu faaliyetlerin ise düzenlenecek yönetmelik ile yerine getirileceğini belirtmiştir. Ayrıca merkezlerde sağlanacak hizmetler sırası ile sayılarak merkezlerin yapımı, işletilmesi, süreçte olması gereken koşullar ve gereklilikler sayılmıştır (sağlık, adli konular, iletişim, eğitim, barınma şartları). Ayrıca YUKK'u geri gönderme merkezleri başlıklı madde 58 ile bu merkezlerin kurulması, yönetimi, işletilmesi, devri, denetimi ve sınır dışı edilmek amacıyla idarî gözetimde bulunan yabancıların geri gönderme merkezlerine nakil işlemleriyle ilgili usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir.

Yeni Kanuna göre Türkiye’de Geri Göndermede İdari Süreç

Ülke topraklarında suç işleyen yabancıların sınır dışı edilmeleri konusunda 26.09.2004 tarih 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), madde 59, “İşlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancı, koşullu salıverilmeden yararlandıktan ve her halde cezasının infazı tamamlandıktan sonra, durumu, sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere derhal İçişleri Bakanlığına bildirilir” hükmünü içermektedir. Maddede düzenlenen süreç sonrası yasadışı göçmenler ülke topraklarından çıkartılmaktadırlar. 2011 yılında Türkiye’de toplam 44.415 yasadışı göçmenin yakalandığı ve 26.899⁹ yasa dışı göçmenin sınır dışı edildiği bilinmektedir.

Benzer şekilde yasadışı göçten dolayı Birleşik Krallık devleti 2011 yılında toplam 37.000 insanı sınır dışı etmiştir (bu sayı ülkeye girişleri kabul edilmeyen şahısları içermemektedir), Birleşik Krallık’ta halen yüz binlerce geçerli belgesi olmadan yaşayan göçmen bulunduğu bilinmektedir (Bernhard vd., 2007: 107).

Yasa dışı göçmenlerin Türkiye’den en kısa zamanda güvenli bir şekilde çıkışlarının sağlanması ülkenin yasadışı göçle mücadeledeki duyarlılığının ifade edilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde gerek sınır dışı işlemlerinde yaşanan zorluklar ve yapılan masraflar, gerekse yasadışı göçmenlerin sınır dışı edileceği tarihe kadar barındırılmasında çekilen zorluklar, ülke bütçesi ve idari yapı için sıkıntı kaynağıdır. Geri gönderme insani yaklaşım veya yasa dışı göçle mücadele yaklaşımı açısından bakıldığında her iki boyutta da istenmeyen yük, sıkıntı, kolluk için önemli zorlukları beraberinde getiren durumları ortaya çıkarabilecek potansiyeli olan bir kavramdır. Bunların yanında yasadışı göç insan ile ilgili bir konudur, insanın önemsendiği, değer verildiği bir sistemin geliştirilmesi ülkenin saygınlığı, insan onuru ve insanlık açısından önem arz etmektedir.

Bütün konu ve yaklaşımlar bir yana Geri gönderme işleminin bir yerde olacaktır, doğru sistemin kurularak sürecin doğru şekilde (makul bir yolla) yönlendirilmesi gerekir. İşleyen bir sınır dışı yönetim sistemi oluşturmalı, bu şekilde süreçteki idari görevlilerin muhtemel kötü niyetli uygulamaları azaltılmalı ve hesapverebilir bir yapı ortaya konulmalıdır. Aynı zamanda bu sistem oluşturulurken insan hakları, hukuk, personel, eğitim, lojistik, uluslararası ilişkiler gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Yukarıda ele alındığı gibi geri gönderme konusunda yönetmelik ve yeni kanun arasında değerlendirme yapıldığında konu daha iyi görülebilecektir. Geri göndermede yasadışı göçmenler ve kanunda sınır dışı edileceklerden başka ülkeye korunma amacı ile sığınan yabancılar da bulunmaktadır. Bu son grup ile ilgili uygulamalar YUKK’dan önce ikincil hukuki düzenlemeler ile yerine geti-

⁹ Çalışmada verilen istatistikler E.G.M. Yabancılar Hudut İltica Daire Başkanlığı sayısal verileridir.

rilmekteydi. Yasadışı göç ile ilgili Türkiye’de farklı yasal düzenlemeler yapılmıştır. İçişleri Bakanlığının yukarıda belirtilen 632 sayılı 19.03.2010 tarih Yasa Dışı Göçle Mücadele konulu genelgesi “Yasa Dışı Göçmenlerin Sınır Dışı Edilme İşlemleri” başlığı altında yasadışı göçmenler ile ilgili geri gönderme, barındırma konularında uygulamada en fazla sorun olarak ortaya çıkan boyutun, hangi kolluk tarafından yerine getirileceği, belirtilmiş bu faaliyetin bir mücadele olarak görüldüğü, valiliklerin bu konuda sorumluluk alarak koordinasyon ve imkân sağlamak ile görevli oldukları belirtilmiştir. Nitekim 6458 sayılı kanunla da bu konuda yetki ve sorumluluğu il valiliklerine vererek mülki görevlilerin koordinasyon ötesi bu alanda inisiyatif almalarını hukuki olarak zorunlu hale getirmiştir.

Yasadışı göç yanında ayrıca ülkede bulunan sığınmacıların da geri gönderme faaliyetinin konusu oldukları bilinmektedir. Nitekim bu konuda *Türkiye’ye İltica eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik* (1994 İltica/Sığınma Yönetmeliği), madde 29 “Türkiye’de muntazam surette bulunan bir mülteci veya sığınmacı ancak milli emniyet veya kamu düzeni sebebi ile 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi hükümleri çerçevesinde İçişleri Bakanlığı’nca sınır dışı edilebilir, sınır dışı kararına karşı on beş gün içinde İçişleri Bakanlığı’na müracaat edilerek itiraz edilebilir. İtiraz, daha önce sınır dışı kararını veren yetkilinin bir üstü tarafından incelenerek sonuçlandırılır ve valiliklerce ilgiliye tebliğ edilir” denilmiştir.

1994 İltica/Sığınma Yönetmeliği, 30 Kasım 1994 tarih ve 6169 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yasal bir temel üzerine oturtulmuştur¹⁰. Yasal metnin dayanağı olan 1951 Cenevre Sözleşmesi 29 Ağustos 1961 tarihinde 359 sayılı Kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylanarak kabul etmiştir. Bilindiği gibi uluslararası sözleşmeler Anayasa madde 90’a göre uluslararası sözleşme normlar hiyerarşisinde kanun olarak kabul edilse de göç konularının Türk idare sistemi içinde 2013 yılına kadar adeta önemslenmediği, kanun yapılması yerine, uluslararası sözleşmeye bağlı olarak yönetmelik ve genelgeler ile yönetildiği düşünülmektedir.

Göç alanında ayrıca dikkate alınması gereken kaynak 5682 sayılı kanun olup, bu kanunun 34. maddesinde göre, pasaportsuz ülkeye girenlere uygulanacak olan para ve hapis cezaları ve sonrasında sınır dışı kararı uygulanması düzenlenmiştir (Arslan, 2011: 362). Bunun yanında 5683 sayılı kanunun “Yabancıların Türkiye’yi Terke Davet” veya “Sınır Dışı Edilmeleri Halleri” başlıklı 19,

¹⁰ Bakanlar Kurulunun 27.01.2006 tarih ve 2006-9938 sayılı kararı ile 4, 5, 6, 7 ve 30 uncu maddeleri değiştirilmiştir.

20, 21, 22, 23. maddeleri ile sınır dışı işlemleri ile ilgili konular ayrıca sınır dışı kararı almaya İçişleri Bakanlığının yetkili olduğu, madde 24, 25, 26 (ki bunlar YUKK hükmü ile kaldırılmıştır) ile maddelerle kanuna aykırı davranışlara para ve hapis cezaları verileceği 27.madde ile ise yetkili mahkeme belirlenmiştir.

Sınır dışı konusu gerek PK, gerek YİSK’de ve gerekse iltica yönetmeliğinde ayrı ayrı ele alınmakla birlikte, konunun uygulanması bağlamında Emniyet Genel Müdürlüğü’nün farklı tarihlerdeki genelgesi ve Ulusal Eylem Planı¹¹ ile de tahkim edilmeye çalışılmıştır. Ancak 6458 sayılı kanun ile sınır dışı konusunun bütün halinde dördüncü bölümde “Sınır Dışı Etme” başlığı altında 52 ve 60.maddeler arasında ele alındığı görülmektedir. YUKK ’da yapılan düzenlemeler ile idari olarak alanda iş görenlerin boşluk bırakılmadan uygulamaları gereken tüm konuların önceki düzenlemelerden farklı bir şekilde genişçe ele alındığı ve kanunla derli toplu düzenlendiği görülmektedir. Kanundaki bu düzenlemelerin önceki mevzuat ile gerektiğinde karşılaştırılarak ele alınması faydalı olacaktır.

YUKK geri gönderme yasağı başlıklı madde 4 ile, uluslararası insan hakları sözleşmeleri bağlamında yabancıнын kendisi ile ilgili bir durumundan dolayı işkence, eziyet gibi kötü muamelede bulunulabilecek bir yere gönderilemeyeceği belirtilerek, uluslararası yükümlülüklerin kanunda garanti altına alınması sağlanmıştır.

Kanun öncesi Türkiye’ye giriş yasağının 5683 sayılı kanun madde 23’e göre İçişleri Bakanlığınca verileceği belirtilmişken, yeni kanunla bu yasağı madde 9/2 ve 3 ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve valilik tarafından yapılacağı kabul edilmiş ve ayrıca yasaklama süreleri konularında düzenleme yapılmıştır.

YUKK ’u sınır dışı etme kararı Madde 53/1 ile “Sınır dışı etme kararı, Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır” denilmiştir; oysaki 5683 sayılı kanun bu konuda merkez teşkilatının yetkili olduğunu madde 19 ve 21 ile belirterek, sınır dışı etme yetkisini İçişleri Bakanlığına vermiştir. Bu yetkiye dayalı değerlendirme yapacak olan bakanlık elindeki yetkinin kendi tespit edeceği illerle paylaşabilecek ancak, yetki kullanımı sonunda yetkiyi alan iller tarafından bakanlığa konu ile ilgili bildirim mutlak suretle mecburi olarak yapılacaktır.

Yeni kanun kolluk ile göç idaresi genel müdürlüğü ilişkisini kesmemiş, sınır dışı etme kararının infazında, kolluğu güvenliği sağlayıcı bir unsur olarak değerlendirmiştir. Aynı zamanda genel ve özel kolluk ayrımı yapılmamıştır. Sınır dışı edilecek yabancıların seyahat masraflarının kendileri tarafından karşılanma-

¹¹ “İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı” (İltica ve Göç Eylem Planı) Başbakanlıkça 25 Mart 2005 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bunun yanında İçişleri Bakanlığının 22.06.2006 tarih ve B.05.1.EGM.0.13.03.02/16147 sayılı Uygulama Talimatı (57 nolu genelge) ilgili alanda gerekli düzenlemeleri ortaya koymuştur.

sı, mümkün olmaması durumunda masrafların eksik kalan kısmı veya tamamı Genel Müdürlük bütçesinden ödeneceği, masraflar geri ödenmediği sürece, yabancının Türkiye'ye girişine izin verilmeyebileceği belirtilmiştir. Genel Müdürlüğün sınır dışı işlemleri ile ilgili olarak uluslararası kuruluşlar, ilgili ülke makamları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapabileceği belirtilmiştir. Ayrıca 5683 sayılı kanun madde 22'ye paralel şekilde yabancıların pasaport veya diğer belgelerinin, sınır dışı edilinceye kadar zapt edilebileceği ve sınır dışı işlemlerinde kullanılmak üzere biletlerin paraya çevrilebileceği düzenlenmiştir. Ayrıca YUKK'da yeni bir düzenleme olarak madde 60/6 ile "Gerçek veya tüzel kişiler, kalışlarını veya dönüşlerini garanti ettikleri yabancıların sınır dışı edilme masraflarını ödemekle yükümlüdür. Yabancıyı izinsiz çalıştıran işveren veya işveren vekillerinin, yabancının sınır dışı edilme işlemleri konusundaki yükümlülükleri hakkında 4817 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır" şeklinde müteselsil sorumluluk yaklaşımı ile yabancıların çalışması ile ilgili konuları düzenleyen 4817 sayılı kanununa benzer bir yaklaşım ortaya konulmuştur.

Yine YUKK madde 53 ile yabancının sınır dışı edilme durumunda bu karara karşı haklarının korunması açısından idari mahkemeye 15 gün içinde başvurması ve yargılama sonuçlanıncaya kadar sınır dışı edilmemeleri konuları düzenlenmiştir. Oysaki 5683 sayılı kanunda sınır dışı edilme kararı ve bu karara uymayanlar ile ilgili düzenlemeler bulunsa da sınır dışı edilme kararına itiraz konuları ayrıca düzenlenmeden genel hükümlere tabi olmaktadır.

YUKK madde 54 ile sınır dışı etme kararı alınacaklar belirlenmiş olup; maddenin a, b, c bentlerinde konunun adli boyutu, d ve j bentlerinde ise idari yönü ele alınmıştır. Ayrıca aynı maddenin iki numaralı fıkrası ile başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahiplerinin ülke güvenliği için tehlike oluşturdukları konularda ciddi emareler bulunan veya kamu güvenliği ile ilgili suçtan hüküm giyme durumunda sınır dışı etme kararı alınabileceği ortaya konulmuşken; madde 56 ile de sınır dışı durumunda idari işlemin değerlendirilmesi ile ilgili özel durumlar düzenlenmiş ve tanımlanan kişilerin durumlarının birbir değerlendirilerek ele alınması konusu hüküm altına alınmıştır.

Sınır dışı etmek üzere idari gözetim ve süresi başlıklı madde 57/1 ile sınır dışı edilecekler ile ilgili değerlendirme ve karar süresinin kırk sekiz saati geçemeyeceği, ikinci bent ile hakkında idari gözetim kararı alınan yabancılar, yakalamayı yapan kolluk birimince geri gönderme merkezlerine kırk sekiz saat içinde götürüleceği belirtilmiştir. Ayrıca geri gönderme merkezlerindeki idari gözetim süresinin altı ayı aşamayacağı ve en fazla altı ay uzatılabileceği ortaya konulmuştur. İdari gözetimin devamında zaruret olup olmadığı, valilik tarafından her ay düzenli olarak değerlendirileceği, idari gözetim altına alınan kişinin bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa, kendisi veya yasal temsilcisinin kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirileceği benimsenmiştir. İdari

gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim kararına karşı sulh ceza hâkimine başvuracağı ve sulh ceza hâkiminin incelemeyi beş gün içinde sonuçlandıracağı, idari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden sulh ceza hâkimine başvurabileceği bunların yanında idari gözetim işlemine karşı yargı yoluna başvuranlardan, avukatlık ücretlerini karşılama imkânı bulunmayanlara, Avukatlık Kanunu hükümlerine göre avukatlık hizmeti sağlanacağı ortaya konulmuştur.

Görüldüğü gibi yeni düzenlemelerle geri gönderme faaliyeti gerek mevzuat, gerekse uygulama açısından nispeten uzun, karmaşık nitelikli bir adli ve idari faaliyet olarak ortaya çıkmaktadır.

Yeni Kanuna göre Türkiye’de Geri Gönderme Faaliyetinde Özel İşletmelerin ve Güvenliğin Kullanımı

Birleşik Krallık’ta geri gönderme ile ilgili yapılan maliyet hesaplarına göre bir kişinin geri gönderme merkezinde bir gün kalmasının 120 - 130 pound arasında bir maliyeti varken, dört kişilik ailenin altı hafta kalması 20.000 pound’dan fazla bir bedelin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu konu ile ilgili Birleşik Krallık’ta yapılan değerlendirmede ortaya çıkan bu ciddi maliyet ve geri göndermede yaşanabilecek idari problemler gibi durumların kısa zamanda kamuda fazladan yorulma ve yıpranmaya neden olabileceği düşünülmektedir. Bu durumların önüne geçmek ve bu alanı düzenlemek amacı ile Birleşik Krallık özel mahkûm ve güvenlik endüstrisini geri gönderme merkezlerinin yapımı, personeli ve işletilmesi alanında faaliyet gösterme haklarına sahip kılmıştır. Aslında bu gibi durumlarda özel şirketlerin kullanılmasının, Birleşik Krallık’ı ülkede faaliyet gösteren göç bürolarının insan hakları ihlalleri suçlamalarından uzak tutacağı da ayrıca ortaya konulmuştur (Silverman ve Massa, 2012: 680). Bu nedenle özellikle Birleşik Krallık örneğinde kamusal hizmet tercihlerinde özel güvenlik şirketlerinden hizmet alınmaktadır. Bu ve benzer yaklaşımlar yeni kurulmakta olan Türk geri gönderme sistemi açısından örnek olarak alınabilecek yaklaşımlar olarak YUKK’daki ilgili madde 58 işletilerek genel kolluk yerine özel kolluk uygulamalarının denenmesi önemlidir.

Göç alanında yapılması gereken kamusal faaliyetler yukarıda bahsedildiği gibi artık özel güvenlik birimleri tarafından da yerine getirilmektedir. Ancak özellikle belirtilen alanda kamunun dışında özel şirketler tarafından ifa edilen bu faaliyet sonucunda sık sık evrensel değerler açısından farklı, kabul edilemeyecek durumlar da ortaya çıkmaktadır. Birleşik Krallık’ta yabancıların (kaçak göçmenler ve diğerleri) sınır dışı işlerini yapan özel güvenlik şirketi ile ilgili olarak yapılan şikâyetlerde kazara kesme, çizme, yaralama olayları şeklinde rapor edilen durumların sınır dışı edilen kişilerin iddialarına göre kafa yaralanması, psikolojik tacizler ve cinsel taciz iddiaları olduğu belirtilmektedir. Nitekim bu konu ile ilgili polise şikâyet olarak gelen 35 olayın sadece bir tanesinin tu-

tuklanma ile sonuçlanmış olduğu, yaklaşık olarak 2/3' ünden fazlasına işlem uygulanmadığı bilinmektedir. Farklı ırklar arasındaki ilişkileri araştırma enstitüsü çalışmasına göre; sınır dışı işlemlerinde 1991 yılından bu güne kadar bütün Avrupa çapında 11 ölüm olayı meydana gelmiştir. Yapılan araştırmada ayrıca geri gönderme görevlilerinin kimliklerini saklamak için maske ya da kar başlıkları kullandıkları, yüzleri gizli iken göz yaşartıcı sprey kullandıkları, sınır dışı edilecek kişileri ırksal olarak aşağılayıcı saldırıda buldukları, su ve yemek vermedikleri belirtilmiştir. Bunların yanında bazen sınır dışı edilen kimselere tuvalete gitme hakkı verilmemekte, bunun yerine alt bezi takılmaktadır. Sınır dışı işlemlerinde İsveç ürünü olan kişiye özel yatak şeklinde aynı zamanda tuvalet yapmayı da sağlayan, özel koltuklar kullanılmaktadır. Ayrıca yasal düzenlemeler ile bu alandaki özel güvenlik görevlileri; cop, pranga ve elektro şok silahları kullanma gibi, polise has güç kullanma niteliğindeki yetkilerle donatılmışlardır (Taylor ve Muir, 2005).

Zor kullanma yolu ile yapılan göç faaliyeti oldukça karmaşık bir süreçtir. Sınır dışı edilebilir yabancılar ile devletin idari gereklilikler ve ulusal güvenlik gibi gerekçelerle fiili olarak sınır dışı ettiği kişiler gibi göç sistemi içinde var olan bazı konu ve özneler kaçınılmaz bir şekilde öngörülemeyen boşluklar ortaya çıkarmaktadır (Gibney, 2008). Örneğin; bütün bireyler kendi dosyaları ile ilgili geri göndermeyi beklerken süreci hızlandırmak için göç görevlilerine elbette yardım etmemektedirler. Bazı göçmenler aktif şekilde direnerek, önceki resmi yazıları yok edip, seyahati reddederek, daha ileri düzeyde de kendine zarar vererek, hatta yaşamlarını sona erdirebilmektedirler (Sutton ve Vigneswaran, 2011: 642). Bu durumda görev yapan özel güvenliğin hızlı, yerinde karar alarak hareket etmesi beklenir; ancak genellikle düşük maaş, sosyal haklar, eğitim yetersizliği, hesap verilebilirlikte yaşanan gevşeklik gibi nedenler ile genel kolluk yerine görev alan özel güvenliğin beklenen doğru, kabul edilebilir hareketi göstermesini beklemek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Dolayısıyla bu alanda faaliyet gösteren özel güvenliğin durumu önümüzdeki süreçlerde de tartışılmaya devam edecek gibi görünmektedir. Ayrıca gelişmiş ülkelerdeki uygulamalara bakılarak sistemin aksayan veya eksik yönlerine göre daha gelişmiş düzenlemeler yolu ile muhtemel olumsuzlukların önüne geçilebilir.

Geri gönderme merkezlerinin işletmesi kamusal olmayan yapılar tarafından yerine getirileceği YUKK'unun madde 58'de düzenlenmişken sınır dışı kararının uygulanmasında, kolluğun görevlendirilmesi öngörülmüştür. Kolluktan kasıt eğer polis, jandarma, gibi genel kolluk görevlileri ise özel kolluğun bu faaliyeti yürütemeyeceği söylenebilir, ancak gerek yeni kurulan genel müdürlüğün göç konusuna liberal yaklaşımı, gerekse ulusal ve uluslararası gelişmeler özel kolluğun göç alanında bulunan güvenlik ile ilgili faaliyetlere çekilmesini gerekli kıldığını düşündürmektedir. Ayrıca özel güvenlik görevlileri ve/veya diğer kolluk ile sınır dışı görevi ile ilgili yapılacak düzenlemede bu görevde bulunacak

mevcut personele gerekli görüldüğünde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü personelinin koordine harici fiili olarak da dâhil olması konusu mevzuatta belirtilerek bu yol ile gelecek zamanda yapılan görevin yerine getirilmesi sürecinde denetim, iş ve işlemlerdeki eksikliklerin ve sürecin geliştirilmesi sağlanabilecektir. Konuyla ilgili hususların, ikincil mevzuatla detaylı şekilde düzenlemesi uygulamadaki başarı açısından gerekli ve faydalı olacaktır.

SONUÇ

Özellikle YUKK çerçevesinde oluşturulmaya başlanan mevzuat insan hakları alanında farklı ve yeni uygulamaları getirecektir. Ülkenin iltica ile ilgili alanda önceki mevzuatta tercih ettiği göç ile mücadele etme politikası yerine, göçü insani boyutlu yönetme kararlılığını gösteren yürürlüğe giren kanun metninde farklı şekillerde görünmektedir. Bu konuda en iyi örnek özellikle geri gönderme merkezlerinde barınacak olan yabancıların adli mekanizmadan faydalanma istekleri durumunda, eğer ücreti karşılama imkânları yoksa madde 57/7 ile Avukatlık Kanunu'na atıf yapılarak ücretlerin diğer Türk vatandaşlarında olduğu gibi avukatlık hizmetlerinin sağlanacağı ile ilgili düzenlemedir. Bu düzenleme yoluyla sınır dışına çıkarılmayı bekleyen kişinin kendi kendini savunma kabiliyeti olmayabileceği, bu konuda yetersiz kalabileceği varsayılarak savunma amacı ile destek sistemi ortaya koymaktadır.

Avrupa Birliği ülkelerinde göçmen geri gönderme merkezlerinde tutulma süreleri ülkeden ülkeye değişmektedir. Yeni YUKK ile gönderme merkezlerindeki idari gözetim süresi altı ayı geçemeyeceği zaruri durumlarda yabancıların iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemesi nedeniyle sürecin tamamlanamaması hâlinde, en fazla altı ay daha uzatılabileceği ortaya konulmuştur. Ancak bu sürenin sonunda salıverilmesi konusu net şekilde belirtilmiş, ayrıca gözetim zarfında her ay gerekçesi ile beraber gözetimin devamı konusunun değerlendirilmesi gerektiği ortaya konulmuştur. Kanun, bu hali ile diğer Avrupa ülkelerindeki uygulamalardan daha net ve evrensel hak ve hürriyetlere uygun bir yapıyı ortaya koyduğu düşünülmektedir.

Daha önceden hakkında hiçbir düzenleme yapılmamış olan hızlandırılmış değerlendirme olarak isimlendirilen süreç yeni kanun ile düzenlenmiştir. YUKK madde 79'da tarif edilen durumlar ortaya çıktığında (uluslararası korumayı gerektiren durumların belirtilmemesi, yanlış ve yanıltıcı bilgi sunulması, kimliğinin ortaya çıkmasının bir şekilde engellenmesi, sınır dışı edilmek üzere geri gönderme merkezinde tutulmak zorunda kalınması, farklı amaçlar ile başvuru yapılması, kamu düzen ve güvenliğinden kaynaklanan tehlikeler, geri çekilme başvurusu sonrası yeniden başvurma) hızlandırılmış değerlendirmenin uygulanacağı ortaya konulmuştur. Ele alınan başvuru üç günde mülakat, sonrasında beş gün içinde karar alınması yolu ile sonuçlandırılacaktır. Ortaya konulan düzenleme ile daha önceden idari olarak bakanlığın emrine dayalı olarak yapılan

hızlandırılmış işlem, kanun düzenlemesi sonrası yeni ve hukuki işlem olarak bir düzene sokulmuştur.

Klein ve Williams (2012: 742), geri gönderme ve değerlendirme faaliyetlerinin adil, rasyonel, sistematik olmadığını belirtmeler de ülkemizde yürürlüğe giren YUKK ile sürecin tersi yönde detaylı olarak kanunla belirlenmiş sınırlar içinde yürütülebileceği görülmektedir. Ancak yeni kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün idari olarak uygulamaları ile konunun Türkiye'de nasıl yürütüleceği görülerek, son durumunun ele alınabileceği düşünülmektedir.

Dünyada özellikle gelişmiş ülkeler tarafından itme-çekme etkileri ile kabul edilen göçmen sayılarındaki artış, yapılan sınır dışı sayılarının da her geçen gün artarak devam etmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum sonucu özellikle alanda görev yapan özel ve kamu görevlilerinin insan haklarına uygun olmayan davranışları gösterme riski de artmaktadır. Dolayısıyla özellikle alanda ortaya çıkan yoğun göç artışı ile orantılı olarak alan görevlilerinin yaptıkları iş ile ilgili yaklaşımlarını geliştirici, düzenleyici örgütsel düzenleme, etik anlayışı geliştirme, farklı konularda eğitim gibi çalışmalar yapılmalıdır.

Zor kullanma yolu ile yapılan göç faaliyetinin oldukça karmaşık ve farklı boyutlu bir süreç olduğu çalışmada ortaya konulmuştur. Ancak bu karmaşık boyutlu işler, alanda yetişen uzmanlar tarafından hukuka uygun şekilde çözülebilir. Özellikle alanda kendini iyi yetiştir(ebil)en ve insan haklarına duyarlı görevlilerce karmaşık iş ve sorunların üstesinden gelmek mümkündür.

YUKK ile taşra teşkilatına yetki kullanma hakkı verilerek daha önceden bakanlığın onayı ile yapılan işler devredilmiştir. Benzer şekilde yönelim ve eğilimler Türk kamu bürokratik yapısı içinde son yıllarda ortaya çıkmaktadır. Nitekim merkezin sadece plan, program ve koordinasyon yapan yer olarak öngörülmesi, Türk kamu yönetimi açısından yerel taşra örgütünün güçlendirilmesi (İçişleri Bakanlığı, 2002: 153; Eryılmaz, 2011: 266; Özer ve Şeker, 2013; Çiner ve Karakaya, 2013) ve özellikle kalkınma ajansları örneğinde olduğu gibi merkezin karar alma süreçlerinde taşra örgütünü aktör olarak tanımlamasına neden olmuştur.

YUKK'un sivil toplum, kamu, uluslararası örgüt gibi çoklu kurumsal yapıların beklentilerini dikkate alan düzenlemeleri ile çıkış tarzı, kanun metnindeki yaklaşımları gibi ülkede kamu yönetimi alanında yeni ve farklı bir örnek olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir. Nitekim bu düşüncüyü doğrulayan, konumuz olan geri gönderme faaliyetinde özel sektör işletmelerine fırsat verilmesi, taşra teşkilatının karar alma süreçlerinde tam sorumluluk ile hareket etmesinin sağlanması gibi farklı yeni uygulamaları bulunmaktadır.

YUKK ve kanuna uygun olarak kurulan, taşra yapılanmasına başlayan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü devletin göç alanında ve kamu yönetimi yaklaşımında gelmiş olduğu yeri de göstermesi açısından manidar bir durumdadır. Bilindiği

gibi kamu yönetimi için “yönetim” kavramının ifadesi olan “idare” kelimesi kullanılırken, bu ifadenin karşılığı olan İngilizce “Administration” kavramı kullanılmakta idi, ancak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün İngilizce hazırlanan broşürlerinde işletme “management”¹² ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Ülkemizde de kamu idarelerinin işletme yönetimi olarak ifade edilmesi ile ilgili alan yazında her ne kadar farklı yaklaşımlar (Güler, 1994: 15; Üstüner, 2000: 20-21; Özer, 2005:4-5; Yılmaz, 2007:221; Ökmen ve Canan, 2009:160; Eryılmaz vd., 2013: 15) bulunmaktaysa da fiili olarak kurumun bunu ilan etmesi ülkemiz açısından yenidir.

Son olarak göç süreçleri ve bu sürecin devlet yapısının kurum ve kuruluşları tarafından ele alınmasının yolları ve bu yolların tercihinde hassas, farklı dengelerin göz önüne alınmasını gerektirici bir durumda ortaya çıktığının unutulmaması gerekmektedir. Bu faaliyetin insani mi, yoksa önleme boyutlu mu, olarak uygulanması kamunun idari görevlileri tarafından tercih edilerek yerine getirilecektir. YUKK’da yapılan düzenlemeler kanunda göçün insani boyutunun ortaya konulduğu yapının daha düzenli ve alanda yeni kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü uzman personelinin gayretleri ile idari sistemde de önceki sistemdeki polis uygulamalarından farklı uygulamaların görüleceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Anderson, Bridget – Matthew, J. Gibney – Emanuela, Paoletti (2011), "Boundaries of belonging: deportation and the constitution and contestation of citizenship", *Citizenship Studies*, Vol.15, No:5, s. 543-545.
- Arslan, Çetin (2011), “Yasal Olmayan Yollardan Türkiye’ye Giren Yabancıların Ceza Hukuku Açısından Durumları”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı:2, s. 357-365.
- Bernhard, Judith K. - Goldring, Luin - Young, Julie - Berinstein, Carolina – Wilson, Beth (2007), “Living with precarious legal status in Canada: Implications for the well-being of children and families”, *Refuge: Canada’s Journal on Refugees*, Vol:24, No:2, s. 101-114.
- Bloch, Alice - Schuster, Liza (2005), “At the extremes of exclusion: Deportation, detention and dispersal”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol: 28, No:3, s. 491-512.
- Bosniak, Linda (2006), *The citizen and the alien*, Princeton University Press, Princeton.
- Chavez, Leo R. (2008), *The Latino Threat: Constructing Immigrants, Citizens, and the Nation*, Stanford University Press, Stanford, CA.
- Çiner, Can U. - Karakaya, Oral (2013), “Merkez – Yerel İlişkileri ve Mülki İdarenin Dönüşümü”, *SBF Dergisi*, Cilt:68, Sayı:2, s. 63-93. DOI: 10.1501/SBFder_0000002280.
- Çiçekli, Bülent (2009), *Göç Terimleri Sözlüğü Uluslararası Göç Hukuku*. Uluslararası Göç Örgütü, No.18, İsviçre.

¹² Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün İngilizce tanıtım el broşürü, 2013.

- Dent, John A. (2002). "No Right of Appeal: Bill C-11, Criminality, and the Human Rights of Permanent Residents Facing Deportation", *Queen's Law Journal*, Vol: 27, s. 749-784.
- Eryılmaz, Bilal (2011), *Kamu Yönetimi*, Okutman Yayıncılık, Ankara.
- Eryılmaz, Bilal - Çevik, Hasan H. - Sözen, Süleyman (Ed), (2013). *Temel Kavramlar, Kamu Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Fialho, Christina M. (2012), "Rethinking Pre-Removal Immigration Detention In The United States: Lessons From Europe and Proposals for Reform", *Refugee Survey Quarterly*, Vol:31, No.3, s. 69-100.
- Gibney, Matthew J. (2008), "Asylum and the expansion of deportation in the United Kingdom", *Government and Opposition*, Vol:43, No:2, s. 139-143.
- Goodman, Adam (2011), "A Nation of (Deported) Immigrants", *Dissent*, Vol:58, No:2, s. 64-68. *Project MUSE*. Web. 9 Jan. 2013. <<http://muse.jhu.edu/>>.
- Griffiths, Melanie (2012), "Anonymous aliens? Questions of identification in the detention and deportation of failed asylum seekers", *Population, Space and Place*, Vol:18, No:6, s. 715-727, DOI: 10.1002/psp.1723.
- Güler, Birgül, Ayman (1994), "Nesnesini Arayan Disiplin: Kamu Yönetimi", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 27, No:4, s. 3-19.
- Home Office Statistical Bulletin (2010), "*Control of Immigration: Statistics United Kingdom*", <https://www.gov.uk/government/publications/control-of-immigration-statistics-united-kingdom-2009> (10.02.2013).
- Homeland Security (2012), "Endgame: Office of Detention and Removal Strategic Plan, 2003 – 2012 Detention and removal strategy for a secure homeland", Homeland Security, Washington, <http://cryptogon.com/docs/endgame.pdf>. (09.02.2013)
- İçişleri Bakanlığı (2002), *Mülki İdare Şurası İhtisas Komisyonu Raporları*, İçişleri Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Ökmen, Mustafa – Kadri, Canan (2009), "Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türk Kamu Yönetimi", *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt: 16, No:1, s. 139-171.
- Özer, M. Akif (2005), "Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi", *Sayıştay Dergisi*, Cilt: 59, s. 3-46.
- Jandl, Michael (2004), "The Estimation of Illegal Migration in Europe", *Studi Emigrazione/Migration Studies*, Vol: XLI, No. 153, March, s. 141-155.
- Klein, Axel – Lucy, Williams (2012), "Immigration detention in the community: research on the experiences of migrants released from detention centres in the UK", *Population, Space and Place*, Vol: 18, No:6, s. 741-753.
- Klepps, Christopher (2012), What Kind Of "Process" Is This?: Solutions To The Case-By-Case Approach In Deportation Proceedings For Mentally Incompetent Noncitizens, *Quinnipiac Law Review*, Vol: 30, No:3, s. 545-585.
- Kovacheva, Vesela – Dita, Vogel – Bastian, Vollmer (2010), "Irregular migration flows: composition and trends for the United Kingdom (2000-2007)", *Hamburg Institute of International Economics*, Hamburg.

- Koser, Khalid (2005), “Irregular migration, state security and human security”, *Global Commission on International Migration*, Geneva.
- Özer, Buğra - Şeker, Güven (2013), *Yerel ve Bölgesel Kalkınma: Küresel ve Yerel Bakış Açılımları*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayını, Manisa.
- Paoletti, Emanuela (2010), “Deportation, non-deportability and ideas of membership”, *Refugee Studies Centre Working Paper Series 65*, RSC, Oxford.
- Peutz, Nathalie – Degenova, Nicholas (Ed.) (2010), “Introduction”, *The deportation regime*, Duke University Press, Durham, s. 1-32.
- Ruhs, Martin – Bridget, Anderson (2006), “Semi-Compliance In the Labour Market”, *COMPAS Working Paper No. 30*, COMPAS, Oxford.
- Sampson, Robert J. (2008), “Rethinking crime and immigration”, *Context*, Vol: 7, No:1, s. 28–33.
- Schuck, Peter H. – John, Williams (1999), “Removing Criminal Aliens: The Pitfalls and Promises of Federalism”, *Harvard Journal of Law and Public Policy*, Vol:22, s. 367-463.
- Silverman, Stephanie J. – Evelyne, Massa (2012), “Why Immigration Detention is Unique”, *Population, Space And Place*, Vol:18, No:6, p. 677–686, DOI: 10.1002/psp.1720.
- Sutton, Rebecca – Darshan, Vigneswaran (2011), “A Kafkaesque State: Deportation and Detention in South Africa”, *Citizenship Studies*, Vol: 15, No:5, August, s. 627–642.
- Şeker, Güven - Erdal, Hakan (2010), “Van İlinde Gerçekleşen Yasadışı Göç Olaylarının İncelenmesi”, Sözer, M. Alper - Demir, O. Ömer - Özeren, Süleyman (Ed.), *Yerelden Küresele Sınır aşan Suçlar*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, s. 103-132.
- Taylor, Diane – Muir, Hugh (2005), “Security Firms In Deportations Row”, *The Guardian*, Saturday April 9.
<http://www.guardian.co.uk/uk/2005/apr/09/immigrationandpublicservices.immigration> (06.06.2013).
- The Jesuit Refugee Service Europe (JRS-E) (2013), “Detention, Maximum duration of detention”,
<http://www.jrseurope.org/AdvocacyPages/Detention/DETENTIONcampaign.htm> (12.02.2013).
- Üstüner, Yılmaz (2000), “Kamu Yönetimi Kuramı ve Kamu İşletmeciliği Okulu”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:33, No:3, s. 16-31.
- Yılmaz, Abdullah (2007), “AB’ye Uyum Sürecinde Türk Kamu Yönetiminin Dönüşümü Üzerine Notlar”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:17, Nisan, s. 215-240.